

AVENUE DE LA
**JOYEUSE ENTRÉE
BLIJDE INKOMST**
LAAS

17-21

ADVIES

CRB 2022-0800

**Het aanvaarden van een betaling in
eurobankbiljetten en -munten**

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Advies
Het aanvaarden van een
betaling in eurobankbiljetten en -munten

Brussel
28.03.2022

Inbehandelingneming

Via mail van 9 maart 2022 richtte Vice-eersteminister en Minister van Economie en Werk, de heer Pierre-Yves Dermagne, een adviesvraag aan de bijzondere raadgevende commissie Verbruik met betrekking tot een voorontwerp van wet houdende diverse bepalingen en tot wijziging van de boeken VI en XV van het Wetboek van economisch recht (WER).

De subcommissie Handelspraktijken kreeg opdracht om een ontwerpadvies voor te bereiden. Gelet op de korte termijn die werd toegekend om het advies uit te brengen, met name 23 maart, werd aan de leden in eerste instantie gevraagd hun standpunten elektronisch mee te delen. Op vraag van enkele leden werd een vergadering gepland op 17 maart, en vond een vervolgvergadering plaats op 22 maart.

Na een stemming op afstand, conform artikel 8 van het huishoudelijk reglement van de brc Verbruik, werd het ontwerpadvies op 28 maart 2022 unaniem goedgekeurd door de plenaire vergadering, onder het voorzitterschap van de heer Reinhard Steennot.

Inleiding

De adviesvraag betreft meer in het bijzonder de invoering van een bepaling in het WER die een onderneming verplicht om een betaling te aanvaarden die een consument wil doen in eurobankbiljetten en -munten, wanneer de transactie plaatsvindt in gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de consument en de onderneming.

Deze bepaling bouwt voort op de verplichting die wordt ingevoerd door het wetsontwerp houdende diverse fiscale bepalingen en fraudebestrijding voor ondernemingen om een elektronisch betaalmiddel ter beschikking te stellen aan consumenten, met als doel het gebruik van elektronische betaalmiddelen aan te moedigen en fiscale fraude te bestrijden. Reeds in de memorie van toelichting van voornoemde wetsontwerp¹ was opgenomen dat de verplichting van de terbeschikkingstelling van een elektronisch betaalmiddel de ondernemingen niet toelaat om betalingen in speciën te weigeren, met name betalingen verricht in eurobankbiljetten en -munten. De bepaling die nu ter advies voorligt, heeft dan ook tot doel om aan alle consumenten, in het bijzonder zij voor wie het gebruik van elektronische betaalmiddelen moeilijk of zelfs onmogelijk is, toe te laten in speciën inkopen te kunnen doen.

Volgens de memorie van toelichting komt het wettelijk verankeren van de verplichte aanvaarding van een betaling in eurobankbiljetten en -munten tegemoet aan het advies dat de Europese Centrale Bank (ECB) heeft uitgebracht naar aanleiding van het wetsontwerp dat de verplichte terbeschikkingstelling van een elektronisch betaalmiddel aan consumenten invoert. Hoewel de ECB over het algemeen een positieve houding aanneemt ten aanzien van innovaties en ontwikkelingen op het gebied van elektronische betaalmiddelen en hun voortdurende verspreiding in de samenleving, wijst zij op de unieke en belangrijke rol die contacten in de samenleving blijven spelen, zeker voor bepaalde kwetsbare groepen.

¹ Het wetsontwerp werd op 10 maart aangenomen door de plenaire vergadering van de Kamer:
<https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=/none&leftmenu=no&language=nl&cfm=/site/wwwcfm/flwb/flwbn.cfm?lang=N&legislat=55&dossierID=2472>

Conform artikel 10 en 11 van de Verordening (EG) nr. 974/98 van de Raad van 3 mei 1998 over de invoering van de euro², en conform twee Europese aanbevelingen³, houdt het begrip “wettig betaalmiddel” in dat een debiteur altijd bevrijdend moet kunnen betalen met eurobankbiljetten en -munten, tenzij hij akkoord gaat om een andere betalingswijze die de begunstigde hem voorstelt te gebruiken. Volgens de memorie van toelichting heeft het Hof van Justitie in zijn arrest van 26 januari 2021⁴ deze interpretatie bevestigd.

In dit arrest van 26 januari 2021 benadrukt het Hof dat enkel redenen van openbaar belang die verband houden met de veiligheid of met de bestrijding van de criminaliteit, uitzonderlijk een afwijking op dit principe van bevrijdende betaling in speciën rechtvaardigen, voor zover deze beperkingen evenredig zijn aan de nagestreefde doelstelling. Aldus vormt, volgens de memorie van toelichting, de uitdrukkelijke beperking van betaling in contanten zoals die volgt uit de antiwitwaswetgeving⁵ een uitzondering op de verplichting voor een onderneming om een betaling in speciën van een consument te aanvaarden.

Tot slot vermeldt de memorie van toelichting dat ook rekening gehouden moet worden met de omstandigheden waarin de transactie plaatsvindt. Naast situaties waar het redelijkerwijze niet mogelijk is om met eurobankbiljetten en -munten te betalen (vb. bij online transacties), geldt tevens het beginsel van de ‘goede trouw’. Dit houdt onder meer in dat de nominale waarde van de aangeboden biljetten en -munten proportioneel moeten zijn aan de te betalen som. Aldus kan een onderneming een betaling in speciën weigeren wanneer de consument hem een biljet voorlegt waarvan de waarde duidelijk hoger is (vb. meer dan het dubbele) dan het te betalen bedrag.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A31998R0974>.

³ Aanbeveling van de Commissie van 22 maart 2010 betreffende de draagwijdte en de gevolgen van de hoedanigheid van wettig betaalmiddel van eurobankbiljetten en -munten, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010H0191&from=EN>, en Mededeling van de Commissie van 24 september 2020 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over een strategie voor retailbetalingen voor de EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592&from=ES>.

⁴ Gevoegde zaken C-422/19 en C-423/19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0422>.

⁵ Zoals vastgelegd in Boek III van de wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten.

ADVIES

1. Algemene opmerkingen

De brc Verbruik wenst in de eerste plaats te verwijzen naar het advies dat zij op 17 november 2021 heeft uitgebracht met betrekking tot de verplichting voor ondernemingen tot beschikbaarstelling van een elektronisch betaalmiddel voor consumenten⁶.

Net zoals in het advies van 17 november 2021 stelt de brc Verbruik eens te meer vast dat zij amper een 10-tal dagen de tijd heeft gekregen om over dit voorontwerp van wet advies uit te brengen. Nochtans regelt dit voorontwerp van wet, en meer in het bijzonder de bepaling inzake de betaling in speciën, een zeer belangrijke aangelegenheid voor zowel consumenten als ondernemingen, die dan ook ten volle tot het interesseveld van de brc Verbruik behoort. De brc Verbruik benadrukt nogmaals dat consumentenvertegenwoordigers en professionele vertegenwoordigers voldoende tijd moeten krijgen om bij hun respectievelijke achterban de nodige informatie te verzamelen om tot een gefundeerd advies te komen, en vraagt met aandrang hier rekening mee te houden voor toekomstige adviesvragen. De brc Verbruik wijst er op dat volgens artikel XIII.20 WER de termijn waarbinnen het advies moet worden uitgebracht, niet minder dan een maand bedraagt, tenzij in geval van gemotiveerde hoogdringendheid. Het al te vaak invoeren van deze hoogdringendheid zonder afdoende motivering dreigt echter de rol van de brc Verbruik, als bevoorrecht overlegorgaan voor de beleidsondersteuning, uit te hollen en het nastreven van een gemeenschappelijk draagvlak sterk te bemoeilijken.

In dat kader merkt de brc Verbruik op dat, wat betreft cash betalingen, nog besprekingen lopende zijn binnen het National Retail Payments Committee (NRPC), meer bepaald in de subgroep cash. De NRPC is een overlegforum voorgezeten door de Nationale Bank van België en waar vertegenwoordigers van zowel consumentenorganisaties als distributie- en financiële sector aan deelnemen, en waar ook vertegenwoordigers van de beleidscel van minister Dermagne vertegenwoordigd zijn. Een van de doelstellingen binnen het overlegforum is “om samen met alle belanghebbenden een consensus te bereiken over het gebruik en de aanvaarding van contant geld in België”. Tegelijkertijd is de overheid ook betrokken bij de beraadslagingen in de schoot van de Euro Legal Tender Expert Group en de Euro Retail Payments Board over hetzelfde thema⁷. De brc Verbruik vraagt zich dan ook af welke de redenen zijn die ertoe hebben geleid om dit wetgevend initiatief te nemen terwijl de besprekingen nog bezig zijn om tot een overlegde oplossing met een breed draagvlak te komen.

⁶ [file:///C:/Users/anas/Downloads/crb-2021-3090-verplichting-voor-ondernemingen-tot-beschikbaarstelling-van-een-elektronisch-betaalmiddel-voor-consumenten%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/anas/Downloads/crb-2021-3090-verplichting-voor-ondernemingen-tot-beschikbaarstelling-van-een-elektronisch-betaalmiddel-voor-consumenten%20(4).pdf).

⁷ P. 16 Mededeling van de Commissie van 24 september 2020 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over een strategie voor retailbetalingen voor de EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592&from=ES>

2. Gelijktijdige fysieke aanwezigheid van consument en onderneming

De brc Verbruik merkt op dat, volgens het voorgestelde artikel VI.7/5, de onderneming een betaling in speciën van de consument aanvaardt wanneer een betaling in euro *'in gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de consument en de onderneming plaatsvindt'*. De brc Verbruik begrijpt dat deze bewoordingen "gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de consument en de onderneming" ook in diverse andere bepalingen van het WER worden gebruikt, zoals artikel I.8, 15° (definitie overeenkomst op afstand), 16° (definitie techniek voor communicatie op afstand), 31° (definitie buiten verkooppunten gesloten overeenkomst) en artikel VI.7/1 §3 (afronding van het te betalen bedrag). Niettemin vraagt de brc Verbruik zich af of het gebruik van deze bewoordingen, en met name wat de aanwezigheid betreft van de 'onderneming', zoals gedefinieerd in artikel I.1, 1° WER, in de praktijk geen problemen met zich kan meebrengen. De brc Verbruik denkt bijvoorbeeld aan het geval van volledig geautomatiseerde winkels of wassalons.

Anderzijds zijn er ook vandaag reeds situaties waarbij er een gelijktijdige fysieke aanwezigheid is van de onderneming en de consument, en een betaling in cash toch niet mogelijk is (vb. festivals, bepaalde ziekenhuizen, zowel privé als openbaar...). Hoewel de brc Verbruik binnen deze korte tijdspanne geen valabel alternatief voor de gebruikte bewoordingen heeft kunnen vinden, acht zij het toch raadzaam dat hieromtrent een aantal verduidelijkingen in de memorie van toelichting zouden worden aangebracht.

Daarnaast merkt de brc Verbruik op dat overheidsinstellingen vermoedelijk slechts beschouwd zullen worden als onderneming voor wat betreft hun activiteiten die buiten hun wettelijke taak van algemeen belang behoren. Dit principe werd niet bevestigd in de memorie van toelichting van het voorliggende voorontwerp van wet, maar kan doorgetrokken worden vanuit de memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende diverse fiscale bepalingen en fraudebestrijding⁸. *A contrario* kan hieruit worden afgeleid dat overheidsinstellingen die een wettelijke taak van algemeen belang uitvoeren - en daardoor niet onder het toepassingsgebied van de verplichte terbeschikkingstelling van een elektronisch betaalmiddel vallen - ook niet onder het toepassingsgebied van de verplichte aanvaarding van cashbetaling zullen vallen. Zo kan er bijvoorbeeld gedacht worden aan containerparken; ook al is daar sprake van een gelijktijdige fysieke aanwezigheid, in vele gevallen worden daar nu reeds enkel nog elektronische betaalmiddelen aanvaard.

Hoewel het in de praktijk een erkende situatie is dat bij bepaalde diensten van algemeen belang enkel met een elektronisch betaalmiddel betaald kan worden, is de brc verbruik toch van mening dat indien er op de private sector verplichtingen zouden worden opgelegd, die doorgetrokken dienen te worden naar de publieke actoren. Indien dit niet gebeurt, creëert men een ongelijk speelveld tussen de private en de publieke sector. Zo kan gedacht worden aan openbare onderwijsinstellingen die de volledige keuzevrijheid aangaande de aanvaarde betaalmiddelen zouden behouden, terwijl particuliere scholen zowel cashbetaling als een elektronisch betaalmiddel zouden moeten voorzien.

⁸<https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=/none&leftmenu=no&language=nl&cfm=/site/wwwcfm/flwb/flwbn.cfm?lang=N&legislat=55&dossierID=2472>

3. Aanvaarding door de onderneming van een betaling in cash

3.1. Standpunt van de leden die de consumentenorganisaties vertegenwoordigen

De leden die de consumentenorganisaties vertegenwoordigen menen dat het recht om cash te betalen integraal deel uitmaakt van de toegankelijkheid van de betaalmiddelen voor alle burgers. De keuzevrijheid van de consument moet centraal blijven in het betaalgebeuren. De memorie van toelichting bij het voorontwerp van wet is duidelijk : zowel de ECB, als de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie, als de Europese Commissie leggen de ondernemingen de verplichting op om cashbetalingen te aanvaarden. Dit geldt des te meer omdat bankbiljetten en munten in euro nog steeds het enige wettige betaalmiddel zijn. Voor de leden die de consumentenorganisaties vertegenwoordigen, is het dan ook onaanvaardbaar en niet te rechtvaardigen dat een handelaar weigert een klant te bedienen die met het enige wettige betaalmiddel wenst te betalen. Hoezeer ze ook van mening zijn dat het een goede zaak is om de burger elektronische alternatieven aan te bieden voor cashbetalingen, het is moeilijk om te moeten blijven argumenteren dat betaling met "fysieke" euro's nog steeds mogelijk moet zijn.

Ten slotte, wat de vraag betreft of het nuttig is deze verplichting uitdrukkelijk op te nemen in het WER⁹, goud non, zijn er talrijke redenen om dergelijke tussenkomst te rechtvaardigen. Denk bijvoorbeeld aan het zeer grote aantal mensen die getroffen zijn door de digitale kloof¹⁰, sommige ouderen of kwetsbare personen, of het feit dat voor veel consumenten (waaronder kinderen), contant geld het belangrijkste of enige toegankelijke betaalmiddel is. Cash draagt bijvoorbeeld bij tot de financiële opvoeding van jongeren.

Uit de klachten van consumentenorganisaties blijkt echter ook dat het niet alleen deze groepen burgers zijn die de vrijheid om met contant geld te betalen willen behouden. De leden die consumentenorganisaties vertegenwoordigen, zijn namelijk sterk gekant tegen het door de voorstanders van volledige elektronische betaling voorgestelde model en de vrijheid om in contanten te betalen is voor de overgrote meerderheid van de burgers zeer belangrijk, ook voor degenen die vaak elektronische betaalmiddelen gebruiken. Het gaat hier om een maatschappelijk debat, niet minder en niet meer. Naast de factor sociale insluiting (omdat contant geld gratis en gebruiksvriendelijk is, en een gevoel van autonomie geeft, is het voor sommige categorieën van mensen de enige vorm van betaling en sparen), moet worden benadrukt dat cashgeld zeer duurzaam is, vooral vanwege zijn materiële aard en het feit dat het niet afhankelijk is van elektronische systemen, ongeacht de economische, politieke en sociale context. Bankbiljetten en muntstukken zijn de enige vorm van geld die burgers kunnen bewaren zonder tussenkomst van een derde partij, zonder toegang te hebben tot apparatuur, internet of elektriciteit, of in geval van verlies/diefstal van bankkaarten.

Bovendien wordt meestal contant betaald voor de aankoop van goederen voor basisbehoeften en zelfs voor sommige openbare diensten. Ook wordt vastgesteld dat er in de praktijk al te veel beperkingen zijn op het recht om contant te betalen. Om bijvoorbeeld een trein/tram/buskaartje te kopen, is het bijna onmogelijk om contant te betalen. Hetzelfde geldt voor parkeren, schoolrekeningen en bepaalde gemeentelijke diensten. Bovendien is het bekend dat voor veel huishoudens contant geld het beheer van hun budget vergemakkelijkt.

⁹ Frankrijk en Griekenland hebben de weigering om contant geld in ontvangst te nemen strafbaar gesteld (art. R642-3 van het Franse wetboek van strafrecht en art. 452 van het Griekse wetboek van strafrecht).

¹⁰ De Koning Boudewijnstichting stelt bijvoorbeeld vast dat 40% van de Belgische bevolking over weinig digitale vaardigheden beschikt. Dit cijfer stijgt tot 75% bij mensen met een laag inkomen en een laag opleidingsniveau. (Persbericht van de Koning Boudewijnstichting, "Vier Belgen op tien risikerende digitale uitsluiting", gepubliceerd op 28 juli 2020, beschikbaar op : <https://www.kbs-frb.be/nl/vier-belgen-op-tien-risikerende-digitale-uitsluiting>).

Ten slotte voeren de consumenten de snelheid van transactie aan als argument om het recht op contante betaling te behouden (de debitering is altijd direct), alsook het aspect privacy of nog, het frauderisico. Om al die redenen is het dus van essentieel belang dat de verplichting voor ondernemingen om cashbetalingen te aanvaarden, wordt bevestigd. De veiligheid van de gebruikers is immers ook een belangrijk punt van zorg voor de consumenten. Contant geld is door zijn aard niet blootgesteld aan dezelfde risico's als elektronische of online betalingen, het kraken van rekeningen of contactloze betalingen. We mogen in ons technologisch enthousiasme niet enkel en alleen geloven in het principe dat elke nieuwe oplossing, met alle voordelen, noodzakelijkerwijs veiliger zou zijn dan contant geld, waarvan de risico's geïdentificeerd want gekend zijn.

Contant geld is veel meer dan een eenvoudig betaalmiddel omdat het burgers toelaat geld te sparen zonder debiteurenrisico (denken we bijvoorbeeld aan kleine giften en leningen tussen personen).

Vermeldenswaard is ook het geval van Zweden, dat, na eerst de "natie van 100% digitale betalingen" te zijn geworden, op zijn schreden is teruggekeerd en wetgeving heeft uitgevaardigd om banken te verplichten cashdiensten aan te bieden. Zweden verklaarde dat het iedere burger de vrijheid wil bieden om zijn betaalmiddel te kiezen, sociale ongelijkheid wil bestrijden en angst voor mogelijke cyberaanvallen wil vermijden.

3.2. Standpunt van de leden die de productie, de distributie en de middenstand vertegenwoordigen

3.2.1. Algemene opmerkingen

Ondernemingen willen, en moeten meegaan in het verhaal van digitalisering. De verplichting om naast een elektronisch betaalmiddel (die inwerking treedt op 1 juli 2022), ook steeds cashbetaling te aanvaarden gaat regelrecht tegen deze trend in, en legt ondernemers een onaanvaardbare beperking op in hun keuzevrijheid om hun transacties te regelen. Elektronische betalingen bieden de ondernemers én de consumenten tal van voordelen. Het kan dan ook niet verbazen dat steeds meer ondernemingen enkel nog elektronische betaalmiddelen aanvaarden. Dit omwille van veiligheidsredenen, of omdat cash geld verwerken duur en administratief omslachtig is geworden, en vooral omdat de overheid zelf al jaren elektronisch betalen sterk promoot en het gebruik van cashbetalingen ontraadt¹¹.

Ter verantwoording van de verplichte aanvaarding van cash wordt steevast verwezen naar bepaalde bevolkingsgroepen, voor wie contanten een essentiële betalingswijze zouden blijven. Het voorontwerp van wet zelf duidt echter op geen enkele manier wat de omvang is van het probleem dat het probeert te verhelpen. Het aantal meldingen die de Economische Inspectie hieromtrent ontvangt blijkt beperkt; in 2020 ontving de Economische inspectie 150 meldingen, in 2021 ontving zij 75 meldingen, waarbij wordt erkend dat de cijfers al hoger liggen doordat handelaars wegens corona geen cashbetaling aanvaardden¹². De vertegenwoordigers van de productie, distributie en de middenstand stellen dan ook ten eerste in vraag of de omvang van het probleem zo groot zou zijn dat een wetgevend ingrijpen noodzakelijk zou zijn.

¹¹ Ter illustratie de website van de FOD Economie, die ter aanmoediging van elektronische betalingen steevast de voordelen ervan t.a.v. de nadelen van contant geld plaatst: <https://economie.fgov.be/nl/themas/verkoop/prijsbeleid/betalingen/voordelen-van-elektronische>

¹² Vraag van Katrien Houtmeyers aan Pierre-Yves Dermagne (VEM Economie en Werk) over "De verplichting voor ondernemingen om cashbetalingen te accepteren" (55026081C), Commissie voor Economie, Consumentenbescherming en Digitale Agenda, 16 maart 2022, <https://www.dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic723.pdf>

Er is geen enkele indicatie dat cashbetalingen een probleem zouden zijn in die winkels gericht op de verkoop van levensnoodzakelijke producten of zelfs de dagdagelijkse behoeften. Bij de meldingen van de Economische Inspectie wordt bovendien niet verduidelijkt of het gaat om klachten van personen die effectief tot de aangehaalde zwakke groepen behoren die niet met de kaart overweg kunnen, of dan wel om personen die eerder met cash geld willen betalen omdat ze dat veiliger vinden of omwille van privacyredenen. Het aandeel van personen die het voorontwerp van wet wenst te beschermen zal in de realiteit dan ook nog lager liggen dan wat uit deze cijfers blijkt.

De leden die de productie, de distributie en de middenstand vertegenwoordigen wijzen op het probleem van digitale (on)geletterdheid van een deel van de bevolking dat breder is dan elektronisch betalen. Het gaat ook over een beperkte kennis van internet, PC's, smartphones,... Deze leden roepen dan ook wederom op om in eerste instantie meer in te zetten op de digitale geletterdheid van de betrokkenen, zodat ook zij de nodige tools hebben om deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Bijkomend wijzen deze leden erop dat in die gevallen waar geen cashbetaling meer mogelijk is, een kaartbetaling als het alternatief voor cash wordt gebruikt. Hierbij wensen deze leden te benadrukken dat betalen met een kaart nagenoeg exact dezelfde handelingen voor de consument inhoudt als contant geld afhalen met de kaart.

Om al deze bovenstaande redenen en om de redenen die hieronder verder worden geduid, is het voorliggende voorontwerp van wet voor de leden die de productie, de distributie en de middenstand vertegenwoordigen dan ook absoluut onaanvaardbaar. Er is geen enkele hoogdringendheid die ertoe zou nopen om het voorliggende voorstel op te nemen in het voorontwerp van wet dat momenteel ter bespreking voorligt, en dat omwille van andere onderwerpen een dringende behandeling vraagt. Deze leden dringen er dan ook op aan om het voorgestelde artikel Y en Y+1 uit het voorliggende voorontwerp van wet te halen, teneinde het overleg dat op dit moment in verschillende overlegorganen, waaronder de Nationale Bank van België, wordt gevoerd met alle stakeholders, inclusief de overheid, alle kans te geven tot een omvattende visie omtrent het betalingsverkeer in België te komen.

3.2.2. Het begrip wettig betaalmiddel

Volgens de memorie van toelichting houdt het begrip 'wettig betaalmiddel' in dat een debiteur altijd bevrijdend moet kunnen betalen met eurobankbiljetten en -munten, tenzij hij akkoord gaat om een andere betalingswijze die de begunstigde hem voorstelt te gebruiken. Vervolgens impliceert dit, volgens de memorie van toelichting, dat de ondernemingen in de praktijk geen betalingen in specien mogen weigeren wanneer de consument geen ander betalingsmiddel wenst te gebruiken. De memorie van toelichting verwijst hierbij herhaaldelijk naar Europese *soft law*¹³ en rechtspraak¹⁴.

De leden die de productie, de distributie en de middenstand vertegenwoordigen gaan niet akkoord met de interpretatie die de memorie van toelichting geeft aan het begrip 'wettelijk betaalmiddel', en de relevante juridische instrumenten.

¹³ Aanbeveling van de Commissie van 22 maart 2010 betreffende de draagwijdte en de gevolgen van de hoedanigheid van wettig betaalmiddel van eurobankbiljetten en – munten (infra) en de Mededeling van de Commissie van 24 september 2020 over een strategie voor retailbetalingen voor de EU (infra).

¹⁴ Arrest van het Hof van justitie van de Europese Unie van 26 januari 2021 (infra).

Eenzijds doet de lezing van de juridische instrumenten het lijken alsof er op Europees niveau al sprake is van een juridische verplichting tot aanvaarding van cashbetaling. Aanbevelingen of mededelingen strekken er echter niet toe bindende gevolgen te sorteren, en kunnen geen rechten in het leven roepen waarop particulieren zich voor een nationale rechter kunnen beroepen¹⁵. Dit werd recentelijk en in dezelfde context nog bekrachtigd door Minister van Economie Pierre-Yves Dermagne¹⁶.

Anderzijds worden op selectieve wijze een aantal aspecten van het arrest van het Hof van Justitie van 26 januari 2021 aangehaald, terwijl andere redeneringen volledig naast zich neer worden gelegd. Zo wordt door het Hof in het voorvermelde arrest bijkomend hetvolgende verduidelijkt:

“Ten eerste kan evenwel niet worden aangenomen dat het voor het gebruik van de euro als enige munteenheid in de zin van artikel 133 VWEU, en met name voor de erkenning van de hoedanigheid van eurobankbiljetten als wettig betaalmiddel in artikel 128, lid 1, VWEU en artikel 16, eerste alinea, derde volzin, van het Protocol betreffende het ESCB en de ECB, nodig is om een absolute verplichting tot aanvaarding van die bankbiljetten als betaalmiddel op te leggen. Uit de preciseringen die zijn vervat in de punten 46 tot en met 49 van het onderhavige arrest, volgt namelijk dat de hoedanigheid van wettig betaalmiddel geen absolute, maar enkel een principiële aanvaarding van eurobankbiljetten als betaalmiddel vereist. ...”¹⁷.

Het feit dat eurobankbiljetten en -munten een wettig betaalmiddel vormen, houdt bijgevolg niet in dat deze betaalwijze door de nationale overheid ook afgedwongen dient te worden, of dat dit geen ruimte zou openlaten voor de keuzevrijheid van de ondernemer om enkel andere betaalmiddelen te aanvaarden. Het voorontwerp van wet herleidt het begrip ‘wettige betaalkracht’ onterecht naar ‘gedwongen betaalkracht’, waarbij er geen ruimte meer is voor andere contractuele afspraken tussen onderneming en klant. De implicatie dat een onderneming geen cashbetaling mag weigeren, volgt uit het begrip ‘gedwongen betaalkracht’. Uit het begrip ‘wettige betaalkracht’ volgt daarentegen dat het beide partijen vrij staat andere afspraken te maken. Deze afspraken kunnen expliciet vastgelegd worden, zoals vaak gebeurt in overeenkomsten voor grotere bedragen met een aannemer of vrij beroeper, of impliciet, door middel van duidelijke affichering aan de inkom van de winkel.

Het Rapport van de Euro Legal Tender Expert Group¹⁸ bevestigt dat er minstens ruimte is om ondernemingen die dat op voorhand duidelijk aangeven aan de consument, de mogelijkheid te bieden enkel elektronische betalingen te aanvaarden. In 2020 werd dit principe bevestigd door Nathalie Muylle, de toenmalige Minister van Economie. Het was al langer gangbare praktijk dat ondernemingen cashbetalingen kunnen weigeren, op voorwaarde dat de klant op de hoogte is van dit feit voordat hij zijn aankoop doet. Deze kennisgeving kan bijvoorbeeld gebeuren door een duidelijke affichering aan de buitendeur.

De leden die de productie, de distributie en de middenstand vertegenwoordigen achten het noodzakelijk om opnieuw te wijzen op de discussies over de aanvaarding en beschikbaarheid van contanten die zowel op nationaal als Europees niveau nog lopende zijn, en waarvan de resultaten bijgevolg afgewacht moeten worden.

¹⁵ Overweging 48 Gevoegde zaken C-422/19 en C-423/19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0422>.

¹⁶ Vraag van Katrien Houtmeyers aan Pierre-Yves Dermagne (VEM Economie en Werk) over “De verplichting voor ondernemingen om cashbetalingen te accepteren” (55026081C), Commissie voor Economie, Consumentenbescherming en Digitale Agenda, 16 maart 2022, <https://www.dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic723.pdf>

¹⁷Overweging 55 Gevoegde zaken C-422/19 en C-423/19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0422>.

¹⁸ Report of the Euro Legal Tender Expert Group (ELTEG) on the definition, scope and effects of legal tender of euro banknotes and coins, https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/elteg_en.pdf

Zoals hierboven werd aangetoond beweert de memorie van toelichting op foutieve wijze dat ondernemingen geen cashbetaling mogen weigeren wanneer de consument geen ander betalingsmiddel wenst te gebruiken. Juridisch ligt op de ondernemingen geen verplichting om steeds cashbetaling te aanvaarden, ook in de praktijk is het gangbaar dat expliciete of impliciete afspraken over betaalwijzen gemaakt mogen worden. De vertegenwoordigers van de productie, distributie en de middenstand benadrukken daarom wederom dat ze resoluut gekant zijn tegen het invoeren van de verplichting tot aanvaarding van cashbetaling.

3.2.3. Omvang en toepassingsgebied van het voorontwerp van wet

Op heden vormt het Memorandum van de FOD Economie¹⁹ de leidraad voor wat betreft het aanvaarden van cashbetaling, aangevuld door de eerder vermelde duiding over het begrip 'wettige betaalkracht' door de Minister van Economie. Door de combinatie van beiden wordt de weigering van cash geld vandaag aanvaard in specifieke omstandigheden, namelijk:

- Omwille van praktische redenen (vol-automatische verkooppunten, grote coupures of grote hoeveelheden munten);
- Omwille van veiligheidsoverwegingen (zoals de Covid-crisis, of bij een reeks inbraken in de buurt);
- Bij duidelijke voorafgaande informatie aan de consument door middel van affichering aan de inkom.

Het voorontwerp van wet herneemt in grote lijnen de bepalingen uit het Memorandum, maar koppelt er sterkere boetes aan, en beperkt het aantal gronden om cash te weigeren gevoelig. Het voorontwerp van wet is op die manier dus strenger dan de huidige regels die uit het Memorandum van de FOD Economie voortvloeien. Zo laat het voorontwerp van wet geen ruimte meer voor de (tijdelijke) weigering van bankbiljetten door een handelaar wanneer daar grondige redenen voor zijn (zoals bij een reeks inbraken in de buurt). Maar daarnaast laat het voorontwerp van wet eveneens geen ruimte meer voor winkeliers die enkel elektronisch betalen aanvaarden uit veiligheids – of gezondheidsoverwegingen, wat onder de huidige regels wel wordt aanvaard, mits duidelijk affichering aan de inkom van de winkel.

Het verwerken van cash geld wordt steeds moeilijker. Door de Wet Private Veiligheid wordt het bijna onmogelijk gemaakt voor de zaakvoerder of zijn personeel om geld zelf naar de bank te brengen. Bovendien neemt het aantal bankkantoren en geldautomaten gevoelig af, en wordt het afstorten van cash geld duurder en omslachtiger. Tot slot is er het veiligheidsargument: door geen cash te aanvaarden, wordt het risico op overvallen of diefstallen gevoelig verkleind, waar ook het personeel van de winkel vaak vragende partij voor is.

De verplichting tot het parallel aanbieden van meerdere betaalwijzen zou heel wat niet te onderschatten beheers- en administratiekosten met zich meebrengen. In tegenstelling tot contant geld, dat naar de bank gebracht moet worden en vervolgens op een rekening moet worden gestort, vergemakkelijken elektronische betalingen het bijhouden van de boekhouding aangezien ze automatisch op de rekening bijgeschreven worden. De vertegenwoordigers van de productie, distributie en de middenstand benadrukken dan ook met drang dat deze dubbele verplichting tot beschikbaarstelling van verschillende betaalwijzen voor de ondernemers een onproportionele extra kost met zich zou meebrengen, en kanten zich resoluut tegen dit voorontwerp van wet.

¹⁹Memorandum betreffende de weigering van bankbiljetten door verkopers, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Ventes/Memorandum-betreffende-de-weigering-van-bankbiljetten-door-verkopers.pdf>